

Lietuvos Respublikos Prezidentui Gitanui Nausėdai

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkei Viktorijai Čmilyte-Nielsen

Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkei Ingridai Šimonytei

Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministrui Arvydui Anušauskui

Lietuvos Respublikos Seimui Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetui

REZOLIUCIJA

DĖL VISUOTINĖS KARO TARNYBOS IR KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOS STIPRINIMO LIETUVOJE

LiJOT Asamblėja Nr. 57, 2023 m. balandžio 22-23 d.

Druskininkai

Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (LiJOT) – didžiausia skėtinė nevyriausybinė jaunimo organizacija Lietuvoje, šiuo metu vienijanti 72 nacionalines jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas, savivaldybių jaunimo organizacijų tarybas, reaguodama į dabartinę geopolitinę situaciją, nusikalstamą Rusijos Federacijos karo eskalaciją ir plataus masto invaziją į Ukrainos Respublikos teritoriją, racionaliai vertindama galimas grėsmes Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui, valstybės teritoriniam integralumui ir konstitucinei sąrangai, šiame dokumente išreiškia savo nuomonę dėl visuotinės pradinės privalomosios karo tarnybos. Šis dokumentas sudarytas iš keturių atskirų dalių, kuriuose LiJOT teikia savo siūlymus ir priemones, kurių visuma turėtų prisidėti prie tinkamo pasirengimo visuotinei krašto gynybai.

Pirmojoje dokumento dalyje LiJOT išreiškia savo nuomonę visuotinio šaukimo atžvilgiu; antrojoje dalyje LiJOT dalinasi savo palaikymu/susirūpinimu/mintimis dėl galimybės privalomą pradinę karo prievolę atlikti studentams jiems vis dar studijuojant, trečiojoje dalyje LiJOT plėtoja jau egzistuojančią poziciją dėl alternatyvios tarnybos tobulinimo; o ketvirtoje dalyje dalinasi savo vizija dėl švietimo ir jaunimo įgūdžių ugdymo ir rengimo atremti potencialias grėsmes karo atveju.

LiJOT yra įsitikinusi, kad šių priemonių visuma yra reikalinga, siekiant atliepti į dabartinio jaunimo lūkesčius siekiant sudaryti geriausias įmanomas sąlygas tarnybai Lietuvos kariuomenėje, tuo pat metu stiprinant Lietuvos Respublikos gynybinius pajėgumus.

I. Visuotinė privalomoji pradinė karo tarnyba

Nuo 2015 m. Lietuvos Respublikoje, reaguojant į Rusijos Federacijos neteisėtą Krymo okupaciją ir pradėtą karą prieš Ukrainos Respubliką, buvo pasirinkta sugrąžinti privalomoji pradinė karo tarnyba – viešojoje erdvėje šis sprendimas buvo pramintas šauktinių reforma. Per šį laikotarpį privalomąją pradinę karo tarnybą per metus apytiksliai atlieka apie 3500 žmonių. Sprendimas sugrąžinti šaukimo pagrindu sudaromą aktyvųjį rezervą buvo savalaikis – reakcija į Rusijos Federacijos buvo pamatuota ir savalaikė.

Vis dėlto, esame įsitikinę, kad šiuo metu šauktinių pagrindu sudaromas Lietuvos Respublikos kariuomenės aktyvusis rezervas nebeatitinka šių dienų realijų. Svarbu atkreipti dėmesį ir į demografinę situaciją bei natūraliai didinamą šauktinių skaičių, kadangi iki 2027 metų bus pasiekta riba, kai bus pašaukti visi galintys atlikti privalomąją karo tarnybą.

Lietuvos jaunimo organizacijų taryba pasisako už visuotinės privalomosios pradinės karo tarnybos įvedimą Lietuvos Respublikoje. LiJOT vertinimu, objektyviai sąžiningiausia sistema – kiekvieno piliečio, baigusio vidurinio ugdymo programa, privalomai atliekama tarnyba Lietuvos Respublikos kariuomenėje. Dabartinėje sistemoje galioja loterijos principas – ne kiekvienas jaunas žmogus, kuris yra baigęs vidurinę mokyklą, nestudijuoja aukštosiose mokyklose, yra įpareigojamas atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą. Tokiu būdu tarp jaunų žmonių patirčių atsiranda nelygybė: tai jaunas žmones veikia dvejopai: viena vertus, tarnyba kariuomenėje traktuojama kaip problema, kaip iššūkis, kuris gali sustabdyti jauną žmogų karjeros kelyje, o ne pasirinkimas, kuris galėtų būti apsvarstomas kaip reali alternatyva.

Užtikrinus tinkamą infrastruktūrą ir galimybes tarnauti kiekvienam jaunam žmogui Lietuvos Respublikos kariuomenėje, visuotinę privalomąją pradinę karo tarnybą turėtų būti šaukiami visi jauni žmonės nuo 18 metų. Remiantis 2021 m. Krašto apsaugos ministerijos Visuotinės karo prievolės galimybių vertinimo studijos išvadomis: „Nuosekliai augant pradinį karinį parengtumą įgijusių piliečių skaičiui, stiprėtų ne tik kariuomenės rezervas, bet ir būtų ugdomas jaunuolių pilietiškumas ir patriotizmas, toliau stiprėtų visuomenės ir kariuomenės ryšys – garantas sėkmingai telkiant piliečius gynybai ir pilietiniam pasipriešinimui.“

LiJOT palaiko nuomonę, kad privalomąją pradinę karo tarnybą turėtų atlikti tiek vyrai, tiek moterys – kiekvienas jaunas žmogus turi ir gali prisidėti prie krašto apsaugos. Vis dėlto LiJOT nepalaiko Norvegijoje ar Švedijoje galiojančio modelio, kur vyrų ir moterų

tarnyba nėra kryptingai specializuojamasi ir normatyvai, ir užduotys, kurias atlieka vyrai ir moterys, yra identiškos. Reikia atkreipti dėmesį, kad visuotinė privalomoji karo tarnyba ir vyrams, ir moterims turėtų būti organizuojama tokiu būdu, kuris užtikrintų efektyvią, skaitlingą ir gerai pasirengusią kariuomenę atremti išorės grėsmes.

Remiantis Krašto apsaugos ministerijos atstovų teigimu, apie 50 proc. jaunų žmonių nėra tinkami tarnybai. LiJOT mano, kad reikėtų atsižvelgti ir į tai, kad kai kurie žmonės, kurie norėtų atlikti privalomąją karinę tarnybą, nebegali to padaryti dėl fizinės ar psichikos sveikatos sutrikimų. Esame įsitikinę, kad kiekvienas žmogus, kuris nori atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą, turėtų galėti tą padaryti pareigose, kuriose jis galėtų tinkamai įgyvendinti priskirtas funkcijas ir užduotis ir tokiu būdu prisidėti prie pasirengimo krašto gynybai.

Įvertindami, kad visuotinė pradinė privalomoji karo tarnyba padidintų Lietuvos gynybos pajėgumus ir tai, kad visuotinis šaukimas suteiktų didesnes galimybes priešintis agresoriui platesniu mastu ir būti pasiruošusiems reaguoti į bet kokią grėsmę, kuri galėtų kilti karo metu. Lietuvos jaunimo organizacijų taryba siūlo:

- Atsisakyti loterijos principo šaukiant jaunus žmones atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą ir įvesti visuotinio šaukimo principą;
- Visuotinę privalomąją pradinę karo tarnybą atlikti turėtų ir vyrai, ir moterys – jiems turi būti užtikrintos vienodos sąlygos atlikti tarnybą, bet atsižvelgiant į vyrų ir moterų galimybes įgyvendinti priskirtas užduotis ir funkcijas: visuotinis vyrų ir moterų rengimas privalo būti specializuotas ir užtikrinantis kaip įmanoma didesnę efektyvumą ir pritaikomumą realiomis karo sąlygomis.

II. Studentų šaukimas

LiJOT neigiamai vertina galimybę privalomąją karo tarnybą atlikti ir studentams, kurie vis dar studijuoja aukštosiose mokyklose. Principas, kad studentas būtų sąlygotas priverstinai pasirinkti tarp savanoriškos tarnybos, Krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP) ar Jaunesniųjų karininkų vadų mokymų (JKVM), yra ydingas. Pastebima rizika, kad jauni žmonės, studijuojantys aukštosiose mokyklose ir pačios ugdymo institucijos, susidurtų su situacija, kuomet yra sutrikdomas akademinis procesas: studentai yra verčiami palikti mokslus ir atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą – tai gali sutrikdyti jų akademinius siekius, vėliau gali būti prarasta motyvacija grįžti į studijas. Jie praranda laiką ir galimybes tobulinti savo žinias ir įgūdžius nenutrūkstamame procese.

Verta atkreipti dėmesį į tai, kad naujausiuose siūlymuose yra kalbama tik apie vyrus – vadinasi, galėtų išsivystyti situacija, kurioje atsiranda terpė diskriminacijai lyties pagrindu: atveju, kai būtų šaukiami tik vyrai, moterys studijas galėtų užbaigti be tarpų, per greitesnį laiką ir daug paprasčiau, nuosekliai studijuojant kiekviename kurse. Ši problema būtų itin opi

atveju, kai studentai, kurie būtų pašaukti atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą, nebegalėtų tapti KASP ar JKVM dalimi ir būtų priversti imti akademines atostogas, stabdyti studijas tam, kad galėtų atlikti pareigą Tėvynei.

- LiJOT nepalaiko siekio stiprinti aktyvųjų rezervą privalomai įpareigojant pasirinkti studentus, kurie vis dar studijuoja aukštosiose mokyklose – tokia praktika neegzistuoja jokioje valstybėje;
- LiJOT ragina sprendimų priėmėjus aktyviau konsultuotis su jaunimo organizacijų atstovais ir su jaunimu, kai yra kalbama apie procesus, kurie tiesiogiai gali paveikti jų kasdienybę, suteikiant ne tik erdvę pasidalinti savo nuogąstavimais, bet taip pat ir užtikrinti, kad jaunų žmonių ekspertizė ir išvalgos galėtų būti pritaikytos praktikoje formatuose, kuriuose yra priimami sprendimai.

Variantas B: LiJOT teigiamai vertina viešojoje erdvėje pasirodžiusią informaciją, kad yra svarstoma galimybė privalomąją pradinę karo tarnybą atlikti ir studentams, kurie vis dar studijuoja aukštosiose mokyklose. Šiuo metu yra itin svarbu užtikrinti, kad būtų kuo didesnis aktyvusis rezervas.

III. Alternatyvi tarnyba

Remiantis Europos žmogaus teisių konvencija (EŽTK), kiekvienoje valstybėje, kuri pasirašiusi EŽTK, turi būti užtikrinta galimybė ir erdvė žmonėms, kurie atsisako tarnauti dėl religinių ar pacifistinių įsitikinimų, atlikti tarnybą karo tarnybos dėl religinių ar pacifistinių įsitikinimų turi būti suteikiama galimybė atlikti tarnybą su karo pramone visiškai nesusijusiose organizacijose ir/ar įstaigose. Šiuo metu Lietuvoje neturime pakankamai viešai prieinamos informacijos apie galimybę atlikti tarnybą alternatyviomis priemonėmis. Pavyzdžiui, Suomijoje yra įsteigtas atskiras pilietinės tarnybos centras, kuris ir prisideda ir prie viešinimo apie alternatyvią tarnybą ir apie galimybes ją atlikti skirtingose organizacijose ar institucijose.

- Siūlome plėsti galimybę atlikti alternatyvią tarnybą tobulinant infrastruktūrą, viešinimos informacijos apie alternatyvią karo tarnybą ir plečiant organizacijų, kuriuose būtų galima atlikti alternatyvią tarnybą, spektrą;
- Atliekant alternatyvią tarnybą piliečiai privalo būti supažindinami su pagrindiniais krašto apsaugos sistemos principais, kurie yra pritaikyti alternatyviai tarnybai.

IV. Švietimas ir jaunimo nevyriausybinės organizacijos

Lietuvos ginkluotosios pajėgos – Lietuvos Respublikos krašto gynybos pagrindas. Vis dėlto, LiJOT taip pat norėtų atkreipti dėmesį ir į kitą sritį, kuri turi reikšmingą įtaką kiekvienam mūsų valstybės jaunam žmogui – švietimas. Be to, kad siekiame, kad būtų užtikrintos kuo geresnės ir didesnį efektyvumą garantuojančios struktūrinės aplinkybės, teisinis reguliavimas, apibrėžiantis šaukimo į privalomąją pradinę karo tarnybą, tvarką, manome, kad taip pat svarbu atkreipti dėmesį į pasirengimą ir valią ginti savo kraštą, savo artimuosius nuo pat mokyklos. Galime teigti, kad praktiškai visi jauni Lietuvos žmonės turi patirtį švietimo sistemoje. Būtina skirti didesnę dėmesį švietimui ir klausimuose apie krašto apsaugą, krašto gynybą. LiJOT manymu, kalbėdami apie švietimą, susijusį su krašto gynyba, nėra teisinga koncentruotis vien tik į praktinius užsiėmimus, kurie suteiktų bazinių įgūdžių ir praktinių žinių apie krašto gynybą jauniems žmonėms.

Pilietinis, karinio parengimo švietimas mokyklose yra neatsiejama dalis bendram piliečių parengimui galimos agresijos atveju. Moksleiviai, turintys karinio švietimo pamokas, turėtų dar mokykloje įgytas bazines teorines ir praktines žinias, kurios padėtų susiorientuoti kaip elgtis karo atveju ir kaip gali prisidėti prie artimiausių žmonių saugumo. Taip pat piliečiai mokyklose praėję karinio parengimo pamokas turėtų tam tikrą pranašumą, jei kada nors tektų jiems tarnauti kariuomenėje. Svarbu paminėti, jog karinio parengimo pamokos mokyklose galėtų padėti moksleiviams įgyti svarbių įgūdžių ir vertybių, tokių kaip lyderystės, disciplinos, atsakomybės, komandinio darbo, geriau suprastų pilietiškumo svarbą ir...?

Suprasdami, kad teorinės pamokos dalies mokinių galėtų nesudominti ar dalis informacijos būtų iš dalies kokybiškai pateikta, išvelgiame ir nevyriausybinių organizacijų svarbą šiame procese. Nevyriausybinių organizacijų bendradarbiaudamos su mokyklomis, Švietimo ir Krašto apsaugos ministerijomis galėtų organizuoti karinio švietimo kursus arba kitas su šia tema susijusias veiklas, kurias mokiniai galėtų įgyvendinti per pamokų laiką.

LiJOT Prezidentas

Domantas Katelė